

TERMÍN: 24.07.2023

xx31234xx
Recenzia A
Kristína Gardoňová
kristina.gardonova@vlada.gov.sk
<i>Prosím nezasahujte do tejto tabuľky</i>

RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Kristína Gardoňová**NÁZOV MATERIÁLU: **Správa o produktivite a konkurencieschopnosti za rok 2022**TYP VÝSTUPU*[1]: **analýza**

(pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):

ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **Ministerstvo hospodárstva SR - Inštitút hospodárskych analýz**AUTORI/KY: **Kamil Boros, Anna Vladová, Dušan Steinhauser, Andrej Havetta, Juraj Jakabovič, Ekaterina Azarova**

SPOLUAUTORI/KY: - ; - ; - ; -

RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **2**

PRIPOMIENKY:

P.č.	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1	Str.9	„Bariérami rastu môžu byť obmedzené zdroje podnikateľského sektora, zvlášť v dôsledku kumulácie kríz.“ – v komentári ISA: Prežili by aj bez pomoci. Štát mohol počas pandémie zachrániť firmy len za polovicu nákladov	Možno by bolo vhodné spomenúť štátnu pomoc, ktorou sa na jednej strane efekt pandémie zmiernil a firmy mali dostatok likvidity, na druhej strane pomoc nebola vynaložená úplne efektívne – ale to už nie je predmetom predkladanej správy.	Pripomienka bola akceptovaná. Ďakujeme za pripomienku; upozornila nás na potrebu spresniť, že nemáme na mysli pandemickú krízu (pandémiu ochorenia

		<p>(Liquidity drain I.) sme skúmali likviditu firiem po pandémii Covid 19.</p> <p>Výsledkom je:</p> <p>„Slovenské firmy v celej skúmanej vzorke dokázali počas pandémie v rokoch 2020 a 2021 vygenerovať spolu 13,7 miliardy eur (z toho takmer 6 miliárd v roku 2020 a 7,7 miliardy v roku 2021) peňažných tokov z podnikateľskej činnosti, čo zahŕňa ich čisté zisky, odpisy a bilanciu prijatých a zaplatených úrokov. V uvedenej sume je započítaných aj 1,07 miliardy poskytnutých dotácií. Pre porovnanie, v roku 2019 vygenerovali cash flow (ďalej aj „CF“) vo výške 6 miliárd eur. To odporuje všeobecnej predstave, že väčšina firiem bola po pandémii finančne vyšťavená. Počas pandémie by si bez dotácií nedokázalo zaradiť na svoju prevádzku 29 percent spoločností, pred pandemiou to bolo 25 percent. Dotácie od štátu teda vylepšili pomer spoločností, ktoré mali pozitívny tok hotovosti, takmer na úroveň z roku 2019.“</p>		<p>COVID-19 v odseku ani nezmieňujeme). Preto sme vetu doplnili: „najmä energetickej, inflačnej a klimatickej krízy.“</p>
--	--	---	--	---

2	Str. 9	<p>„Vyčíslené hospodárske straty odlivu mozgov sú vysoké.“ Máte ich vyčíslené?</p>	<p>Na tomto vyčíslení práve pracuje ISA v spolupráci s VAIA za účelom prípravy Bielej knihy o odlive mozgov. Predbežný odhad je:</p> <p>Stratou jedného vysokoškolsky vzdelaného človeka prichádza štát odhadom o hodnotu vo výške 2 843 000 eur.</p> <ul style="list-style-type: none"> □ V stálych cenách (rok 2022). Strata v dôsledku odchodu jedného talentu tak môže v rámci nasledujúcich štyroch dekád dosiahnuť priemernú hodnotu 4479 000 Eur (25. percentil na úrovni 2 275 000 Eur; 75. percentil na úrovni 6 369 000 eur). 	<p>Pripomienka bola akceptovaná. Ďakujeme za obohatenie Správy, ktorú sme doplnili o vetu: „Stratou jedného vysokoškolsky vzdelaného človeka prichádza štát podľa predbežného odhadu ISA v spolupráci s VAIA o 2,8 mil. eur v stálych cenách roka 2022.“ Slovo „vyčíslené“ v pôvodnom význame znamenalo číselné skóre The Fund for Peace, zložené z kvantitatívnych a kvalitatívnych dát, porovnateľné s krajinami EÚ (s. 65 Správy).</p>
3	Str. 13	<p>Prečo je benchmark Nemecko a nie priemer EÚ27? „Produktivita, ako aj životná úroveň, meraná HDP na obyvateľa, stagnujú tesne nad úrovňou 60 % Nemecka.“</p>	<p>Nemecko sa v prvom štvrťroku 2023 ocitlo v technickej recesii, Slovensko sa jej vyhlo. Benchmarkom by preto mal byť set krajín, kde je trend vývoja stabilnejší. HDP Slovenska v parite kúpnej sily podľa TED™ od roku 2021 prestáva konvergovať k priemeru EÚ27 (v 2020 SK predstavovalo 77 % priemeru EÚ, v roku 2021 75 %, v 2022 už iba 73 %).</p>	<p>To poukazuje na aktuálnu závažnosť problematiky parity kúpnej sily. Uvedomujeme si 1.nedostatky vstupných dát na výpočet parity kúpnej sily, preto zostávame opatrní pri</p>

			<p>Toto je zaujímavejšie porovnanie životnej úrovne ako iba k Nemecku, kde divergenciu nie je vidieť.</p>	<p>zdôrazňovaní výraznej divergencie Slovenska, 2.národné odlišnosti v implementácii metodiky parity kúpnej sily v jednotlivých krajinách, najmä LU, IE, RO, pravdepodobne aj ďalších, preto sme za benchmark výnimočne nezvolili štandardný set krajín, ale Nemecko (s rovnakým metodologickým prístupom v TED metodike) ako:</p> <ul style="list-style-type: none">-centrum stredoeurópskeho hodnotového reťazca, teda-spoluvorcu produktivity a konkurencieschopnosti-pre dobrú predstavu jednej z cieľových skupín Správy: podnikateľov. <p>Rok 2023 (spomínaný v pripomienke) nie je uvedený v grafe. Krátkodobé fluktuácie HDP (t.j. technickú recesiu</p>
--	--	--	---	--

				v Nemecku) nepovažujeme z hľadiska rýchlosti konverencie za relevantné.
4	Str. 14	V texte je chýbajúci odkaz na Graf		Pripomienka bola akceptovaná. Zpracované
5	Celý dokument	Farby krajín v grafoch naprieč dokumentom nesedia.	Pre lepšiu prehľadnosť navrhujem pevne stanoviť jednu farbu pre jednu krajinu.	Pripomienka bola akceptovaná. Upravené grafy 3, 26,27,28,37,39,48, 50,58,62
6	Str. 17, 18	Zlé naformátovanie textu		Nenašli sme chybu vo formáte. Zrejme sa problém odstránil v novej verzii reportu.
7	Str. 19	Legenda ku grafu 8 – HDP na prepočítanú osobu.	Nemá to byť HDP na zamestnanca?	Pripomienka bola akceptovaná.
8	Str. 29	Časť 2.1.4 Regulácia a vládnutie je veľmi teoretická, popisuje prístupy rôznych inštitúcií a z veľkej časti cituje výsledky spracované v Reformnom	Pomohla by väčšia prepojenosť s grafmi 13, alebo iné podloženie číslami.	Pripomienka bola akceptovaná V podkapitole bol doplnený text: "Keďže sa výsledky Slovenska v

		<p>kompace. Pridaná hodnota časti je nízka.</p>		<p>regióny V4 výrazne neodlišujú, priestor na zlepšenie vidíme v indikátoroch kontrola korupcie a kvalita vládnutia. Pri týchto dvoch subindexoch zaostávame za Estónskom. V Estónsku boli zavedené zákony a stratégia proti korupcii, ktorá viedla k stíhaniu vysokopostavených politikov. V Estónsku tiež dochádza k zmene vnímaniu korupcie ako čisto problému vo verejnom sektore, k upozorňovaniu na korupciu medzi súkromnými subjektami (business-to-business), napr. v oblasti obstarávania (US Department of State, 2022). Z ďalších inšpiratívnych opatrení Estónska môže byť spomenutá tzv. Estónska daň, ktorá sa považuje za</p>
--	--	---	--	---

				jednu z najefektívnejších na svete (bližšie box 11)."
9	Str. 32	Graf 13 má dvojité čiary.	Jedná sa naozaj o porovnanie indexu vládnutia iba v roku 2021?	Pripomienka bola akceptovaná Graf 13 bol upravený v programe Inkscape. Teraz lepšie zobrazuje pásma intervalu spoľahlivosti.
10	Celý text	Občas sa v texte vyskytujú gramatické chyby, preklepy, zbytočné medzery v texte.	Napr. Str. 43: úverovú charakter, str. 44: vy:kazuje, str. 48: hodnnotou, str. 51 podvýživenou, str. 83 založená na priaznivejšie daňovo...	Pripomienka bola akceptovaná. Dokument prešiel dodatočnou korektúrou. Pred zverejnením bude vykonaná ešte finálna korektúra.
11	Str. 50	„Po prepočítaní celkovej dĺžky diaľnic a rýchlostných ciest so zohľadnením pevninskej rozlohy krajín Slovensko s 0,018 km vychádza mierne lepšie ako Česko (0,017 km) aj Poľsko (0,015 km).“ Je počet km diaľnic relevantný ukazovateľ?	Na Slovensku je špecifické, že máme dokončené určité úseky diaľnice, ktoré však plynule nenadväzujú na iné. Tým sa celková dĺžka diaľnic míňa účinku (viaceré štúdie nepotvrdzujú ani efekt výstavby diaľnic na pokles nezamestnanosti). Doteraz nemáme diaľnicou prepojené dve najväčšie mestá. Tieto zásadné fakty sú opomenuté v Správe. Ďalej chýba nejaká prepojenosť celej kapitoly na produktivitu,	Pripomienka bola akceptovaná. Text doplnený o odstavec limitácií nášho prístupu k problematike aj o priamom prepojení dopravnej infraštruktúry na produktivitu a konkurencieschopnosť ekonomiky.)

			konkurencieschopnosť a dodávateľské reťazce.	
12	Str. 57	V odseku o energetickej bezpečnosti Slovenska chýba napojenie na konkurencieschopnosť krajiny.		Pripomienka bola akceptovaná. Bol doplnený odstavec o vplyve energetickej infraštruktúry na konkurencieschopnosť.
13	Str. 65	„Naopak, Slovensko prestalo migráciou strácať ľudí a po započítaní zahraničných prisťahovaných je migračné saldo v posledných rokoch kladné. Vývoj absolútneho počtu, aj keď je pozitívny, však neznamená nasýtenie rastúceho dopytu ekonomiky či spoločnosti po talentoch.“ - Vieme aká je štruktúra odídených a prídenných?	Sú tí, ktorí prichádzajú rovnako vzdelaní ako tí, ktorí zo Slovenska odchádzajú? Vieme prisťahovalcami zaplniť voľné pracovné miesta na trhu? Vieme ich v dostatočnej miere integrovať? Máme pre nich pripravené podmienky na trhu práce či v registračnom systéme (sociálna, zdravotná poisťovňa), zmluvy v angličtine, jazykové kurzy – nie sú tieto práve bariéry na vstup na náš trh? Odkiaľ prichádzajú migranti na Slovensko – je to intra-EÚ alebo mimo-EÚ migrácia? Z rýchleho komentára ISA: „Členské štáty Európskej únie prijali do roku 2020 v priemere vyšší podiel migrantov zvonka (67 % z celkovej imigrácie) ako zvnútra EÚ (33 %). Vyplýva to zo štatistík OSN spracovaných inštitútom ISA.	Pripomienka bola akceptovaná. Pôvodné načrtnutie problému „Vývoj absolútneho počtu, aj keď je pozitívny, však neznamená nasýtenie rastúceho dopytu ekonomiky či spoločnosti po talentoch.“ sme doplnili o poskytnuté informácie.

			<p>Na Slovensku je to opačne. Zo štátov mimo EÚ bolo 23 % a zvnútra bloku 77 % imigrantov, čo je zďaleka najviac v EÚ. Popri Slovensku jedine Luxembursko (72 %) a Maďarsko (55 %) mali v roku 2020 viac ako polovičný podiel migrantov z Únie. Všetci ostatní členovia EÚ prijali viac prisťahovalcov pochádzajúcich z tretích štátov. Tieto údaje sú z roku 2020, preto nezachytávajú prílev imigrantov z Ukrajiny po vypuknutí vojny. Schopnosť integrovať cudzincov je kľúčová na využitie ich potenciálu prispieť k rozvoju štátu. Podľa medzinárodných porovnaní však prisťahovalci tretích štátov čelia na Slovensku mnohým prekážkam. Potvrďuje to index MIPEX (The Migrant Integration Policy Index), kde je Slovensko spomedzi 56 štátov na desiatom mieste odzadu spolu s Chorvátskom, v rámci EÚ na treťom mieste odzadu. Slovenský prístup k integrácii klasifikuje MIPEX ako „rovnosť na papieri“, čo znamená, že imigranti majú rovnaké základné práva, nie však rovnaké príležitosti. Podľa indexu zaostáva Slovensko pri integrácii najmä v troch oblastiach – uplatnení imigrantov na trh práce, zaradení do systému vzdelávania a tiež v politickej participácii, keďže cudzinci</p>	
--	--	--	---	--

			nemajú právo vstupovať do politických strán a zakladať politické združenia.“ Na vyžiadanie vieme zaslať ešte nezverejnený komentár.	
14	Str. 75	<p>„Z povinnej skupiny podnikateľských subjektov¹, v ktorej Eurostat zisťoval inovačnú aktivitu v roku 2020, malo Slovensko 37 % inovátorov a 63 % neinovátorov. Slabšie výsledky malo len 6 z 19 dostupných krajín, medzi nimi Maďarsko a Poľsko. Česko malo nadpolovičný podiel inovátorov medzi firmami. Až 36 % podnikov nezaznamenalo žiadnu inováciu, ale má potenciál inovovať.“</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vieme identifikovať o ktoré podniky sa jedná? V ktorých vzniká pridaná hodnota? 	<p>Bez toho, aby sme vedeli identifikovať firmy pomocou mikroúdajov nevieme navrhnúť relevantné opatrenia, ani rozhodnúť ktoré firmy podporiť v inováciách, resp. podať im pomocnú ruku v čase krízy.</p> <p>Vieme rozdelenie novovznikajúcich firiem podľa technologickej a vzdelanostnej intenzity?</p> <p>Vyššiu pridanú hodnotu a potenciál k ďalšiemu rastu majú predovšetkým spoločnosti, ktoré kategorizujeme ako vysoko technologicky náročné (high-tech) a spoločnosti s využívaním vysoko špecializovanej pracovnej sily s vyšším vzdelaním (knowledge-intensive). Podiel pridanej hodnoty týchto spoločností postupne v čase pomaly rastie, čo dáva priestor na zamestnávanie špičkových odborníkov a lákanie talentov. Vytvorené inovácie a vyššia pridaná hodnota, ktorá sa premieťa do hrubého exportu krajiny, zvyšuje konkurencieschopnosť ekonomiky a dáva väčší priestor na</p>	<p>Ďakujeme za tip spracovať mikroúdaje inovátorov do budúcnosti.</p> <p>Vo význame high-tech a knowledge-intensive činností je Správa v zhode s pripomienkou. Venovali sme im samostatnú podkapitolu 4.6. V nej sme sa zamerali len na podnikateľské high-tech a knowledge-intens činnosti, tie napredujú, ale pomaly a majú po PL najnižší podiel na zamestnanosti v rámci V4. Vysokokvalifikovaní pracovníci sa v oblasti špičkových technológií neuplatňujú ani v takej miere ako v ČR alebo</p>

¹ Všetky odvetvia priemyslu a vybrané odvetvia služieb, bez stavebníctva.

			transfer know-how zo zahraničia a lákanie talentov.	v HU (% na podnikateľskej zamestnanosti).
15	Str. 95	Graf 60. Farby grafu nesedia s predošlým grafom	Čitateľ očakáva, že farba Slovenska bude korešpondovať s Bratislavou a nie Prahou.	Pripomienka bola akceptovaná Graf bol farebne upravený.
16	Celý dokument	Po obsahovej stránke je produktivite venovaný oveľa menší priestor ako konkurencieschopnosti. Z tohto pohľadu je správa nevyvážená. Príliš veľký priestor je venovaný opisom metodológií rôznych rebríčkov, či súhrnom poznatkov už vypracovaných štúdií. To zbytočne predlžuje správu a robí ju pre čitateľa menej záživnou. Stráca sa v nej podstata dôležitých zistení.		Ďakujeme za pripomienku. Rozsah kapitoly o samotnej produktivite je užší vzhľadom na už vypracované Správy. Fyzickú a mäkkú infraštruktúru či rámce a náklady podnikania vnímame ako faktory konkurencieschopnosti a zároveň spoluformujúce faktory produktivity. Preto vyváženosť neposudzujeme podľa názvu kapitol, ale podľa jednotlivých faktorov produkčnej funkcie. Tie boli zároveň vodítkom, podľa ktorých sme vybrali dôležité zistenia a zhrnuli

				ich do samostatnej záverečnej kapitoly.
17	Celý dokument	Správa využíva verejne dostupné databázy, no skutočným prínosom, čo vyplývalo aj z odporúčaní OECD, by bola vlastná analýza mikrodát.	Časť „Lessons and recommendations for future reports and analysis:“ v reporte OECD na str.25 . Enhancing the Slovak National Productivity Board's set-up and analytical capacity. https://www.oecd.org/economy/surveys/enhancing-slovak-national-productivity-board-set-up-and-analytical-capacity.pdf Ponúkla návod ako písať ďalší Report o produktivite a konkurencieschopnosti.	Spracúvame do ďalšej Správy tak, ako uvádzame v Úvode. Vyplynulo to z procesnej zmeny spracovania Správy.
18	Celý dokument	Autori v predkladanej Správe taktiež nepoužívajú databázu Compnet, ktorú máme ako národná rada pre produktivitu (v spolupráci s Radou pre produktivitu a konkurencieschopnosť) k dispozícii v rámci participácie v multi-county TSI projekte na budovanie mikrodátovej infraštruktúry za účelom lepšieho porozumenia driverov produktivity, a využívania mikrodát na analýzu produktivity.		Spracúvame do ďalšej Správy. Vyplynulo z procesnej zmeny spracovania Správy.
19	Celý dokument	Predkladaná správa sa pozerá na analýzu dopadov pandémie Covid, ktorá	Aj napriek disclaimeru v úvode, ktorý hovorí, že budúce správy sa budú užšie profilovať na konkrétnu tematiku, mi nedá	Nielen zmena gestora, ale aj spoluúčasť zástupcov veľkých aj malých

už bola však analyzovaná v predošlej správe.

skonštatovať, že štruktúra tejto správy a jej deskriptívny charakter, je krokom vzad, v rámci schopnosti poskytnutia relevantných odporúčaní na podporu produktivity na Slovensku. Na miesto nadviazania na predošlé dve publikované správy sa vrátila na začiatok cyklu a opäť rieši základné veci, ktoré už boli spomenuté.

podnikateľov, exportérov, investorov boli dôvodom, prečo sa v gescii MH SR pripravila obsiahla Správa, poukazujúca na všetky zásadné faktory produktivity a konkurencieschopnosti. Ich zapojenie do tvorby osnovy a prípravy Správy má pridanú hodnotu, lebo svoje ekonomické činnosti vidia v širšom kontexte, ktoré by inak mohli opomenúť.
Pandémia je v Správe uvedená len ako jedno z vývojových období.

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Predkladaná správa o produktivite a konkurencieschopnosti Slovenska ponúka dobrý prehľad o aktuálnej situácii. Autori sami v úvode hovoria o budúcom užšom zameraní správy, k čomu sa prikláňam.
Odporúčam na schválenie.

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.